

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Ἡ Ἱστορική καὶ ἐθνολογική ἐταιρεία ἀπέκτησε πρὸ βραχέος χρόνου τὴν ἐξῆς ἀξιοσπούδαστον αὐτόγραφον ἐπιστολὴν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ἐκδιδομένην ἐνταῦθα ἀπαραλλάκτως·

Αἰδεσιμώτατε ἐν ἱερεῦσι παπᾶ Κύρ Δημήτριε, ἐξάδελφέμου τὸ κατὰ σάρκα τιμιώτατε, καὶ ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ περιπόθητε.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ἔλαβον τὸ ἀδελφικὸν γράμματῆς σημειωμένον Μαρτίου 30. ἐμπεριεχόμενον εἰς ἄλλο γράμμα, τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀνεψιοῦ Κυρίου Νικολάου, γραμμένον τοῦτο, Μαΐου $\frac{14}{25}$. ἀπὸ Βενετίας.

Περιμένεις ἐξάπαντος νὰ ἀκούσης (κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν) εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης μου τῆς ἀποκρίσεως, ὅτι ἐχάρην δεξάμενος γράμματα παρὰ τῶν συγγενῶν μου, ἀφ' οὗ μετὰ τούτους χρόνους ἐμάκρυνα φυγαδεύων ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς πατρίους τόπους καὶ ἔνθεν κάκειθεν πλανήτης περιερχόμενος, ἠὺλίσθην ὅπου καὶ ἂν ἠὺλίσθην· ἀληθῶς κατὰ τι ἐχάρην εἰς τοῦτο, διατὶ τέλος πάντων, ὅσα ἄλλα μᾶς περιστοιχοῦσι κακὰ, καὶ παντοῖαι τοῦ βίου συμφοραὶ καὶ ἐπήρεια, ἢ ζωὴ ὅμως εἶναι τὸ καλὸν τὸ ὑπὲρ ἅπαντα ποθεινότερον, καὶ τῷ Θεῷ χάρις, ὅτι τὸ καλὸν τοῦτο σᾶς το ἐφύλαξε, καὶ ἐπὶ πᾶσιν εἰς τὴν ἠγαπημένην μου καὶ σεβαστὴν Κυρίαν θείαν, τὴν τιμιωτάτην μητέρα σας, τὴν ἤδη ὑπέργηρον, τῆς ὁποίας τὴν δεξιάν, ὡς μητρόεμου, καταφιλῶ ταπεινῶς καὶ εἰλικρινέστατα. ἀλλὰ συμὰ εἰς τὴν [εἰρη]μένην ἀφορμὴν τῆς χαρᾶς, αἱ πικραὶ εἰδήσεις ὅπου παρασταίνει τὸ γράμμα, προσέμιξαν τῇ εὐφροσύνῃ τὴν λύπην, καὶ ἡ χαρὰ σχεδὸν εἰς πένθος ἀπέληξεν. Μία φαμίλια, τὴν ὁποίαν αἱ περιπέ-

ταιαί τῶν καιρῶν ποικιλοτρόπως κατέθλιψαν, εὐλογηθεῖσα ὑπὸ τῆς προνοίας μὲ ἓνα χορὸν πολλῶν καὶ καλῶν ἀδελφῶν, φαίνεται πῶς ἔπρεπε νὰ εὐδοκιμήσῃ, καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Τέσσαρα στοιχεῖα, καὶ, ἂν προσέξῃς καὶ ὁ Βενιαμὴν, πέντε, ἔπρεπε νὰ συγκροτήσουν τῆς τριαύτης φαμίλιας ἱκανὸν τὸ εὐτύχημα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ πιθαναὶ ἐλπίδες· καὶ αἱ ἐλπίδες αὗται ἄρχησαν νὰ ἀνθοῦν, καὶ νὰ ἐπαγγέλλωνται καὶ δαψιλεῖς τοὺς καρπούς· ἀλλ' ἰδοὺ αἱ ἐπισυμβῆσαι ἐπήρειαί τās ἐματαίωσαν καὶ πρὸς τὸ παρόν· λυποῦμαι, καὶ κατακάρδιον αἰσθάνομαι τὴν πληγὴν μὲ παρηγορεῖ μόνον, τὸ πρὸς τὸ παρόν· καὶ μὲ ὑποθάλλει ἔτι, ὅτι αὐτὸς ὁ βορρᾶς θέλει παρέλθει, καὶ θέλει πνεύσει εἰς τὸ ἕξῃς, καμμία πνοὴ γλυκυτέρας αὔρας, μὲ τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν. Αὐτὸ τὸ θάρρος τρέφω στηριζόμενος εἰς τὴν φρόνησιν τῆς ὑμετῆς αἰδεσιμότητος, εἰς τὴν ἀξιόπρέπειαν, καὶ ἀθωότητα τοῦ ἀδίκως φυγαδευθέντος ἀδελφοῦ, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς εὐχὰς τῶν ὑμετέρων γονέων, αἱ ὁποῖαι ὅταν εἶναι δραστήρια παρὰ τῷ Θεῷ στηρίζουσι τὰ τέκνα. Νεώτερος ἐγενόμην (καὶ γὰρ ἐγήρασα· καὶ τὰ γένειά μου, τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ ἦσαν ξανθὰ, τὰ ὁμοιάζεις μὲ τὸ σφιλάτζο ἂν ἐνθυμῆσαι, τώρα ἄσπρισαν ὡς ἂν τὸ βαμπάκι) καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κονσολάτου ἔποῦ μοῦ γράφετε, σὰς ἀποκρίνομαι, ὅτι μὲ ἐγράψατε εἰς περιστάσεις διὰ τὰς ὁποῖας ἓνα πρᾶγμα, ὁποῦ ἀλλεοτρόπως ἤθελεν εἶσται εὐκολον, εἶναι δύσκολον. Πρῶτον πάντων ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ, ἀπὸ πέντε μηνῶν ἤδη καὶ ἐπέκεινα, ἀνεχώρησεν καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν Μόσχαν, ἐγὼ δὲ εὑρίσκομαι εἰς τὸ Πέτροβοῦργον, ἐπειδὴ ἐκεῖ δὲν ἔχω κανένα ἔργον. Τὸ διάστημα τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης πόλεως εἶναι δωδεκαήμερον, μὲ τὴν πόσταν τὸ ἥμισυ. Μὲ τὴν αὐλὴν ἐκεῖ ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ Μεγιστάνοι τοῦ Βασιλείου, καὶ σχεδὸν ὅλοι (πλὴν ὀλίγων, ὅσοι εἶναι τινὸς ἀξιώματος, καὶ δυνάμεως)· ἂν εἶχα κανένα φίλον διὰ νὰ ἐνεργήσω διὰ τὸ ζῆ-

τημάσας, αὐτὸς λείπει· ἢ σύστασις ἢ δι' ἐπιστολῶν δὲν ὠφελεῖ τόσον, διατὶ καὶ ἀργοπορεῖ, καὶ δὲν εἶναι τόσον δραστήριος· ἰδοὺ ἓνα μέγα κώλυμα. Δεύτερον ἐμπόδιον ἀκόμι μεγαλύτερον, ὅτι ὅταν ἐδέχθην τὸ γράμμασας Ἰουνίου 11. ὁ Πρίγκιψ Ῥεπνὶν, ὁ ἀποστελλόμενος μέγας πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχε μισεύση· καὶ εἰς αὐτὸν εἶναι δεδομένον τὸ νὰ ἰδῆ φθάνοντας ἐκεῖ, καὶ νὰ ἐξετάσῃ, εἰς ποίους τόπους τὰ Κονσολάτα πρέπει νὰ διορισθοῦν καὶ εἰς ποῖα ὑποκείμενα νὰ δοθοῦν. Τρίτον, οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ἐναντίωμα, ὅτι ἡ τοῦ Γενερ. Κουερίνου ὑπόθεσις φαίνεται (καθὼς πολλοὶ κρίνουσιν ἐδῶ) ἀντικειμένη εἰς τὰ ἰντερέσσα τοῦ Ῥωσσιακοῦ Κράτους, καὶ ἐπομένως καὶ οἱ περὶ τὸν Κουερῖνον, εἴτε ἀληθῶς, εἴτε κατὰ τὸ φαινόμενον, ἔνοχοι κρίνονται· καὶ ὡς ἐχθροὶ νομιζόμενοι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίζουσιν δούλευσιν εἰς μίαν βασιλείαν, τὴν ὁποῖαν ὑποπτεύονται πῶς ἐπιβουλεύθησαν. Περὶ τούτου τοῦ τρίτου, ἀναμένω νὰ συμβουλευθῶ μὲ τὸν Κόντε Μοτζενίγον τὸν ἰδικόνσας, ὁποῦ ἀκούω πῶς ἔρχεται. διατὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ πληροφορηθῶ, ἂν ὄχι διὰ τὸ παρὸν, κἂν διὰ τὸ ἐρχόμενον, ὅταν μοι δοθῆ [δ] τρόπος καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπιχειρισθῶ νὰ κατορθώσω τί. Αὐτὰ τὰ τρία αἷτια ἂν τὰ στοχασθῆτε μὲ ἀκρίβειαν καὶ τὰ ζυγιάσετε, θέλετε εὔρει, ὅτι [δι]ὰ μὲν τὸ γ:ον, τὸ ζήτημάσας, εἶναι δυσαπόδεκτον· διὰ δὲ τὸ β:ον εἶναι ἔξω καιροῦ· διὰ δὲ τὸ α:ον εἶναι ἔξω τόπου.

Διὰ περισσοτέρανσας πληροφορίαν σημειώσατε: Αὐγούστου $\frac{41}{20}$ τοῦ περασμένου ἐνιαυτοῦ 1774. ὁ ἐν Θεσσαλονίκη Δόκτωρ, καὶ Κόνσολος τῆς Δανιμάρκας Δημήτριος Χαϊδᾶς, ἔγραψέ μοι παρακαλῶν νὰ μεσιτεύσω ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ τὸ ἐν Θεσσαλονίκη Κονσολάτον· ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῆ, μὲ ἔγραψεν εὐθὺς μετὰ τὴν εἰρήνην. Μὰ ἡ ἐπιστολήτου ἀργήσῃ νὰ μὲ ἔλθῃ (δὲν γίξω πῶς) μετὰ μῆνας σχεδὸν ἑκτώ. Ἡ αὐλή τότε ἐδῶθεν ἔλειπεν· ἔγραψα πρὸς τοὺς φίλους καὶ Πατρόνους εἰς Μόσχαν· πλὴν οὐ-

δὲν ἐκατώρθωσα· οὔτε ὁ τόπος ἐδοθήθησεν, οὔτε ὁ καιρός· τὸ τρίτον ἐκεῖ ἐμπόδιον ἔλειπε, τὸ α:όν καὶ τὸ β:όν ὁμῶς ἀπεματαιώσαν το ζήτημα· τοῦτο σὰς τὸ γράφω, διὰ νὰ στοχασθῆτε προσέτι, ὅτι ἂν διὰ τὸν ξένον ἐδειξα τὴν δυνατὴν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν, διὰ τὸν συγγενῆ μου εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προθυμηθῶ; ἀδύνατον, καὶ θαρρῶ ὅτι εἰς τοῦτο μὲ κάνετε δικαιωσύνην οὐδὲ πρῶς νὰ μὴν ἀμφιβάλλετε, ἀλλ' ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ νὰ ἴσθε βεβαιωμένοι, ὅτι δὲν θέλω λείψει νὰ προσέχω εἰς πάντα τρόπον εὐκαιρίας ὅπου νὰ μοῦ δοθῆ, νὰ ἐπιμεληθῶ εἰς παρηγορίαν τοῦ ὀσπητίου σας (ταυτὸν εἶπειν τοῦ ὀσπητίου) τὸ κατὰ δύναμιν.

Παρακαλῶ ἀφ' οὗ διαβάσῃς τὸ γράμμα μου εἰς τὴν Κυρίαν μου καὶ περιπόθητον θεῖαν, νὰ τῆς φιλήσῃς πρῶτον τὸ χέρι, ἔπειτα τὸ πρόσωπον ἐκ μέρους μου. ἀγκαλὰ καὶ Ἱερεὺς εἶσαι ἀδελφε, δὲν τὸ βλάπτει. Πρῶτον, ἐπειδὴ ἐν σοὶ τοῦ Ἱερέως πρότερος εἶναι ὁ υἱός, καὶ ὁ νόμος τῆς φύσεως εἶναι πρεσβύτερος τοῦ πρεσβυτέρου, διατὶ εἶναι πρεσβύτατος, καὶ δεύτερον διότι φιλεῖς ἐπιτροπικῶς· τουτέστι, ὡς τὸν τόπον ἐπέχων, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπιφέρων ἐνὸς διακόνου.

Πρὸς τούτοις παρακαλῶ νὰ προσφέρῃς τοὺς ἐγκαρδίους μου ἀσπασμοὺς πρὸς πᾶσαν τὴν σὴν ἀδελφότητα καὶ ἀνεψιότητα· ἴγουν, τὴν ἐμὴν ἐξαδελφότητα, καὶ θειότητα· καὶ τὸν μὲν Sig' Ragionato τὸν γλυκύτατόν μοι Σπυράκιν, καὶ τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ἐν τῇ φυγῇ Κύρ Θεόδωρον νὰ τοὺς ἀσπασθῆς ἐγγράφως, ἢ (τὸ καλλιώτερον δῶν Κύριος!) ἐπανελθόντας ἐγγλίγωρα, καὶ αὐτοπρὸς ὡπως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπαξάπαντας καὶ ἀπαξαπάσας ἐκ στόματος· νοεῖται δὲ, ὡς ἀρχηγὸν τοῦ χοροῦ καὶ πρωθήλικα, τὸν ἀγαπητόν μοι Σρ: Τζώρτζην. Μὴ λείψετε μὲ ἄλλο σας γράμμα νὰ μοὶ δηλοποιήσετε τί τέλος ἔλαβεν ἢ ὑπόθεσις τοῦ Σρ. Σπυράκι, ἢ τί ἐλπίζεται. Τὰ γράμματά σας, ἃς πέμπωνται εἰς Βενετίαν, ἢ πρὸς τὸν Σρ. Μαρούτζην,

ἢ εἰς ἄλλον, διὰ νὰ στέλλωνται πὲρ Βιέννα εἰς τὸ Πετροβοῦργον.

Ἄχ ἀδελφε, ἂν ἦτον τρόπος νὰ ἔλθω νὰ τελειώσω αὐτοῦ μεταξύσας τὴν πολύπονον πλάνην τοῦ βίου τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἐπέρασα! Πίστευσόν μοι αὐτοίσας οἱ τόποι εἶναι παράδεισος. Τί ὠφελοῦσιν αἱ αὐλικαὶ τύρβαι, καὶ τὰ θεάματα τῆς Κοσμικῆς Μεγαλειότητος, πρὸς παράθεσιν μιᾶς διαγωγῆς ἐν ἄγαθῳ γαληνιώδους καὶ ἀκύμονος; Τί σύγκρισιν ἔχουν τὰ ἀγαθὰ τῆς ὑπολήψεως, πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς φύσεως: ἐκεῖνα εἶναι ὄνειρα παραβαλλόμενα πρὸς ταῦτα, καθὼς ταῦτα πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα, εἶναι τὸ οὐδέν. Μὰ γιὰ εἰπέ μοι καὶ τοῦτο ἀδελφε, ἂν αὐτοῦ ἔλθωμεν (ἐπειδὴ ἡμεσθεν ἄνθρωποι σὰρκὰ φοροῦντες, καὶ τὸν κόσμον οἰκοῦντες), πῶς ἔχομεν νὰ ζήσωμεν: Ἐσὺ διάταξεν a|l time del| conto ἔχεις μία φαμόζα abbazzia, ἔχεις casa propria, καὶ positiones, ἦ γουν εἶσαι ἰντραδόρος, εἶσαι ἐπιθυμητὸς καὶ κογκορρέρεις| μεγάλως τάμου ψάλλεις διὰ νὰ σε ἀκούσουν, ἔχεις φίλους καὶ γνωρίμους τόσους καὶ τόσους, καὶ εἶσαι παρὰ πάντων ῥισπετάδος. Μὰ ἐγὼ ἂν ἔλθω, ἔνα ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας σεσαθρωμένον γερόντιον, μὲ δύο ἡμίου δόντια, ἔλα ὅλα, χωρὶς ὑποστατικά, χωρὶς σπῆτι, χωρὶς ὀφφίκιον, χωρὶς ἐπιτραχήλιον, χωρὶς τέχνην (ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνο τὸ πτωχο-τύπτω-τύπτεις, πάει τώρα ἐπέρασεν.) τί ἔχω νὰ γένω; Ἐρωτῶ λοιπὸν καὶ σημειώσαί μοι: ἦμπορῶ αὐτοῦ νὰ ἀγοράσω (διὰ τὴν σήμερον αὐτὰ ἀγοράζονται) καμμίαν abbazzia ὅπου νὰ μοὶ εἶδῃ καμμίαν ἑκατοντάδα φλορίων τὸν χρόνον πρὸς κυβέρνησιν; (διὰ τὴν δὲν εἶμαι νηστευτής) καὶ ὡς πόσα χρειάζονται διὰ τοιαύτην ἀγορὰν καὶ ὑποθήκην: Τὴν ζητῶ in vita καὶ ἡ ζωῆμου δὲν θέλει εἶναι μακρὰ, ὅθεν ὁ πωλητὴς θέλει εὔρει τὸν λογαριασμόν του. Καὶ τὴν θέλω, ὅχι μακρὰν τῆς πόλεως, διὰ νὰ ἔχω ὅταν θέλω εὐκολὴν καὶ πρόσχειρον τὴν συναναστροφὴν τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων. Γράψαι μοι πρὸς τούτους, καὶ ἂν ἀπὸ τὸ περίφημόν μας Καψω-

γαϊδούρικο γένος τῶν Βουλγαράτων αὐτοῦ, εὐρίσκεται κανένας ἄρρην ἢ μόνος ἀπέμεινα ἢ ἀφεντιάμου. ἄε! . . . τὸ χαρτὶ τελείωσε. Ἐρρωσο, καὶ εὖ πράττε.

Ἐν Π. π. 1775 Ἰουλίου 1775.

Ὁ ὑμέτερος ἐξάδελφος, καὶ ἀδελφὸς καὶ δοῦλος
Εὐγένιος Ἱερομόναχος ὁ Βούλγαρις.

Ἰλαγίως ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι τάδε:

Ἄν αὐτοῦ εὐρίσκεται ὁ λογιώτατος ἐν Ἱεροδιδασκάλοις καὶ Ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας Κύρ Ἰωάσαφ ὁ καὶ Κορνήλιος ἃς δεχθῆ δι' ὑμετέρας φωνῆς τοὺς παρ' ἐμοῦ ἐγκαρδίους ἀσπασμούς.

Δημήτριος Χοῦδᾶς εἶνε γνωστὸς ὡς πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπὸ τοῦ 1741 μέχρι τοῦ 1761, διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Πέτρος Κόχ μέχρι τοῦ 1782 καὶ τοῦτον ὁ υἱὸς Ἰωσήφ¹. Ἐν τούτοις δὲ βλέπομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βουλγάρεως τὸν Δημήτριον Χοῦδᾶν, ὅστις ἦτο τῷ 1775 πρόξενος τῆς Δανίας, ἐπιζητοῦντα καὶ πάλιν διορισμὸν ὡς προξένου τῆς Βενετίας δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1761 ἀποχώρησιν. Λεπτομερείας πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου δὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν.

Ἐν τέλει σημειόνω, ὅτι τὰ ἐντὸς ἀγκυλῶν κενᾶ, ὧν τινα συνεπλήρωσα ἐξ εἰκασίας, προέρχονται ἐκ τῆς τριεῖς τῶν μερῶν, εἰς ἃ ἐδιπλώθη ἡ ἐπιστολή.

¹ Ἴδου Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Η' σ. 212. Πρὸς Η. Cessi Il consolato veneto ed il porto di Salonicco alla metà del Sec. XVIII ἐν τῷ Giornale degli Economisti Ἰανουαρίου 1915 καὶ ἐν χωριστῷ τεύχει.